

İLK DƏFƏ DEPUTATLIĞA NAMİZƏDLƏ GÖRÜŞDƏN YADIMDA QALANLAR



(Sənədli hekayə)

Başla düşürəm ki, bu yazını yazmaq üçün ensiklopediyasız ötüşə bilməyəcəyəm və atamın kitabxanasından "Bolşoy Sovetskiy Gnsiklopediya"nın (rusca) "V" hərfi olan qalın cildini götürürəm- həmin cildə "Verxovniy Sovet SSSR" bölməsini tapıram və həmin bölmədən bilirdim ki, mən axtardığım tarix 1970-ci ildir. Konkret olaraq 1970-ci ilin 14 iyunu. Həmin gün VIII çağırış SSRİ Ali Sovetinə seçkilər sona çatmışdı və həmin hadisədən bir neçə gün sonra axşam "Günün ekranı" xəbərlər programında xəbər verdilər ki, Salyan seçgi dairəsindən (o zaman Neftçala hələ müstəqil rayon deyildi, Salyanın tərkibində şəhər statusunda olan bir yaşayış məntəqəsiydi), Muğanın ağsaqqalı, Salyan rayon Nizami kolxozunun sədri, Sosialist Əməyi Qəhrəmanı, təkcə Azərbaycanca deyil, bütün SSRİ-də qabaqcıl əmək qəhrəmanı kimi şöhrət qazanmış Qüdrət Səmədov SSRİ Ali Sovetinin deputatı seçilib. Qüdrət Səmədovun deputat seçilməsi yəqin atamın da ürəyindən oldu, çünki atam Qüdrət Səmədovla dost idi, rəhmətliklər Süleyman Rüstəm, Aşıq Pənah, Əliağa Kürçaylı, Qabil... ilə birlikdə bir neçə dəfə o kişinin qonağı olmuşdu, süfrəsində çörək kəsmişdi. O da yadımdadır ki, həmin axşam atam komutator telefonla (o vaxtlar telefonların əksəriyyəti komutator tipli idi) Qüdrət kişiye zəng elədi (zəng etmək də müəyyən qədər vaxt alırdı), Qüdrət kişiye deputat seçilməsi münasibəti ilə təbrik elədi. O vaxt deputat olmaq, indiki kimi səsi-küylü hadisə hesab olunmurdu (əslində hər dairədən bir nəfər yəni kim seçiləcəksə onu namizəd verirdilər). Deputatları indiki kimi tənqid, bəzən də təhqir hədəfinə çevirmirdilər və camaatın böyük əksəriyyəti heç öz deputatlarını tanıyırdı da... Eyni zamanda deputatlarla mətbuatın arasında keçilməz bir sədd mövcud idi... Mətbuat da deputatlara o qədər maraq göstərirdi.

Nəsə... Mətləbdən uzaq düşməyim. O zaman, yəni 1970-ci ildə mənəm 10 yaşım var idi və demək olar ki, bütün uşaqlar kimi deputatların nə işlə məşğul olduqları haqda zərrə qədər də olsun anlayışım yox idi.

Yazımın bu yerində yenə də ensiklopediyaya ehtiyac hiss edirəm. Bu dəfə ASE-yə, yəni Azərbaycan Sovet Ensiklopediyasına. "S" hərfi olan cildi götürüb Qüdrət Səmədovun vəfat etdiyi tarixə baxıram: Qüdrət kişi 1972-ci ilin 8 yanvarında, 67 yaşında vəfat edib. Yaşını ona görə yazıram ki, rəhmətlik Qüdrət kişiye baxanda elə bilirdin 100 yaş var. Sıx saçları eynilə pambiq kimi ağ-appağ idi... Nə isə 1972-ci ilin 8 yanvarında atam, dayım İsmayılın maşını ilə Sarvana, Qüdrət kişinin dəfninə getdi və gedərkən mənə də özü ilə birlikdə apardı, indiki kimi yadımdadır, qışın oğlan çağı olsa da hava xoş idi və Qüdrət kişi ilə vida mərasimi kənd klubunda keçirilirdi. Və ölkənin bütün məşhur əmək qəhrəmanları həmin mərasimdə idilər.

Bura qədər yazdığım yazıya giriş idi. İndi gəlirəm əsas məsələyə. Qüdrət kişi vəfat edəndən sonra onun SSRİ Ali Sovetindəki yeri də boşaldı, yəni boş qaldı və təbii ki, həmin boş yerə növbəti seçki keçirilməli idi. Əlbəttə, bu presuduranı indiki təcrübəmlə yazıram. O vaxt, yəni 12-13 yaşım olanda nə qanırıdım ki, bir deputat dünyasını dəyişəndə, onun yerinə növbəti seçgi keçirirlər. O zaman orta məktəbin VII sinfində oxuyurdum. Şəhərimiz, yuxarıda dediyim kimi kiçik bir yaşayış məntəqəsi idi, əhalisinin yalan olmasın tən yarı da rus idi... Belə günlərin birində, günortadan sonra (ikinci növbə oxuyurdum) xəbər yayıldı ki, deputatlığa yeni namizəd Neftçalaya, zəhmətkeşlərlə görüşə gəlir və görüş Neftçaladakı Mədəniyyət Sarayında olacaq. Mədəniyyət Sarayı ilə oxuduğumuz məktəbin arasındakı məsafə heç üç dəqiqəlik məsafə deyildi. Əlbəttə, bu xəbər biz uşaqlar üçün o qədər də maraqlı xəbər deyildi. Onsuz da bizi tez-tez həmin Mədəniyyət Sarayında keçirilən müxtəlif tədbirlərə aparırdılar və bu tədbirlərin əksəriyyəti də adətən dəridirici olurdu...

Daha bir neçə dəqiqə də keçdi və uşaqlardan kimsə deyəndə ki, deputatlığa namizəd generaldır, nəsə bizim canımızı maraq aldı. Çünki o vaxta qədər heç vaxt canlı general

görməmişdik. O generalı görmək xatirinə 3-4 uşaq dərindən qaçıb Mədəniyyət Sarayının qarşısına gəldik. Mədəniyyət Sarayının qarşısında xeyli insan var idi. Bir qədər də keçdi və bir də gördük ki, budur, o vaxt şəhərimizin mərkəzi küçəsi olan (Mədəniyyət Sarayı da həmin küçədə yerləşirdi) Nizami küçəsi ilə soxlu sayda maşın gəlir. Maşınların önündə də "Çayka" avtomobili. Biz uşaqlar həyatımızda ilk dəfəydi ki, "Çayka" görürdük və "Çayka" maşınına görə 1-2 dərindən yox, 10-15 dərindən də qaçmağa dəyərdi. "Çayka" gəlib Mədəniyyət Sarayının qarşısında dayandı. O vaxt şəhərimizin rəhbəri, atamın dostu və qohumu Saday Kərimov idi (Saday Kərimov təəssüf ki, erkən rəhmətə getdi). Saday dayı (mən ona belə müraciət edirdim) abırılı, mədəni, işgüzar, kübar bir şəxs idi və qanunla deputatlığa yeni namizədi o qarşılımalı idi. General isə hələ "Çayka" da idi. Arxa oturmaqda oturmuşdu yanında da o vaxt Salyan Rayon Partiya Komitəsinin I katibi Nadir Abbasov əyləşmişdi. Nəhayət "Çayka"nın qapısı açıldı və maşından hərbi geyimli, kitelinin yaxası çoxlu sayda orden və medallarla bəzənmiş, hündür boylu (mən o vaxta qədər o boy buxunda adam görməmişdim), başı az qala Mədəniyyət Sarayının ətrafında əkilmiş uca çinarların başına dəyən general Pavel Vasilyeviç Melnikov düşdü (sonralar bizim deputat olacaq bu insanın adı o vaxtdan ömürlük olaraq yadımda qaldı)... Sonralar biləcəkdik ki, Melnikov sıradan olan bir general deyil, hələ II Cahan müharibəsində ən gənc divizion komandiri olub, indi isə böyük bir vəzifədədir; Zaqafqaziya Hərbi dairəsinin komandanıdır, özü də general-polkovnikdir (sonralar bu general-polkovnik SSRİ-də ən ali hərbi təhsil ocağı olan, Moskvadakı məşhur Frunze adına hərbi akademiyanın rəisi oldu). Bu yazını yazarkən həmin gün baş vermiş digər detallar da yadıma düşür. O vaxt şəhərimizdə əslən ləzgi olan (adını təəssüf ki, unutmuşam) bir kişi yaşayırdı. Özü də hal əhli idi. Bəlkə də günün 24 saatını miyana da olsa kefli olardı. Amma heç vaxt özünü elə aparmırdı ki, kimsə ona artıq-əskik bir söz desin. Və eyni zamanda zəhmli bir görkəmi vardı və nə gizlədirdim, biz uşaqlar nəyə görə ondan qorxurdun da...

Demək hündür boylu Melnikov "Çayka" dan düşür. Maşının o biri qapısından da Nadir Abbasov düşür və qaydaya görə qonaqları Şəhər sovetinin sədri Saday Kərimov qarşılıq alırdı, amma Saday müəllim Melnikova yaxınlaşana qədər həmin o hal əhli olan ləzgi kişi Melnikova yaxınlaşır və xalis rus dilində onu Neftçala zəhmətkeşləri adından salamlayır. Yəqin Melnikov da bu görüşə gələnə qədər hardasa boğazını yaşlayıb, o da ləzgi kişi kim hallıdır və nəhəng qamətli Melnikov az qala normal adam boyu qollarını geniş açıb onu salamlayan ləzgi kişini bağrına basır və rus adətli üzrə onu 3 dəfə öpür. Bu vaxt Nadir Abbasov tələsik özünü onlara yetirir, Melnikova başa salır ki, şəhərin indiki dillə desək mənə bu ləzgi kişi yox, bir qədər kənarda dayanmış Saday müəllimdir... Nə isə, Nadir Abbasov Ləzgi kişinin qulağına tələsik nə deyir, nə demir, ləzgi kişi kənara çəkilir və Saday müəllim qonaqlara "Xoş gəldin" deyir və sonra onları Mədəniyyət Sarayına dəvət edir. Əlbəttə mənə və mənəm yaşadım olan uşaqları bu dem "Çayka"dan başqa heç nə maraqlandırmır... "Çayka"nın sağından soluna keçirik, nikəllərinə tamaşa edirik, ön faralarına, arxa işıqlarına baxırıq, təkərlərinə göz atırıq, əlimizi maşına sürürük, pəncərələri bağlanmış şüşələrin arxasından maşının muzeyə bənzəyən salonuna bəyənirik... Hələlik bizə mane olan yoxdur və biz də "Çayka" kefini çıxarıyıq. 5, yaxud 10 dəqiqə keçir. "Çayka" hərəkətə gəlir, hərbi forma geyinmiş sürücü "Çayka"ni Mədəniyyət Sarayının arxa tərəfinə sürür və orada artıq "Çayka"ni qoruyan hərbiçilər var və heç kəsi bu maşına yaxın buraxmırlar... Mən yalnız indi başımı qaldırıb ətrafa baxıram və görürəm ki, "Çayka" ya olan diqqət təkcə biz uşaqların maraq dairəsində deyilmiş. İclasla çağırılmış xeyli yaşlı "əmilər" də "Çayka"ya tamaşa etməyi iclasda iştirak etməkdən üstün tutublar.

Bir müddət "Çayka" ya uzaqdan tamaşa edirdim. Yaxından tamaşa etmək daha maraqlı idi. "Çayka" ya uzaqdan tamaşa etmək o qədər də maraqlı gəlmir mənə.

Birdən-birə darıxıram. Bayaq ki, xoş əhvalım mənə tərkdir. Məktəbə qayıtsam dərindən qaçdığımı görə danlanacağıam (Onsuz da səhər məktəbdə yetərinçə danlaq gözəlir mənə). Üstəlik atam bilsə ki, Melnikova görə dərindən qaçmışam, onda vay mənəm halıma.

...İndi mən, gerçəkdən də heç cür xatırlayıb yadıma sala bilmirəm ki, Mədəniyyət Sarayındakı o iclas mənə necə buraxıldı. İçəri keçməyimə kim icazə verdi. Necə oldu ki, mən, 12, 13 yaşlı uşaq iclas zalına keçdim, daha doğrusu keçə bildim. Məndə bu həvəs hardan yarandı və ümümiyyətlə, elə bir həvəsim var idimi? Heç cür yadıma sala bilmirəm... Bir də gördüm ki, iclas zalında yam. General da odlu alovlu çıxış edir. Ayaq üstündə idim. Və təbii ki, nəzər-diqqəti cəlb edirdim. Yaxşı ki, atamın əmisi oğlu, o vaxt adlı-sanlı neftçi olan Əlifağa dayı yaxın oturmaqda əyləşibmiş, bəxtimdən yanında da boş yer var imiş. O mənə həmin boş yerdə oturdum. Özümü tələyə düşmüş kimi zənn edirdim, Melnikovun nə danışdığını anlamıram, bu iclasın mənə zərrə qədər də dəxli olmadığını bilirəm və onu da bilirəm ki, bu zalda bir nəfər artıq adam varsa o da mənəm. Melnikovun hər sözünü zalda əyləşənlər alqışlarla qarşılayırlar.

Melnikov insafli adam imiş, az danışdı. Sonra Saday müəllim çıxış elədi. O da rus dilində. Yəqin ki, deputatlığa namizədə, əgər deputat seçilsə (buna kimin şübhəsi ola bilərdi ki...) gələcək fəaliyyətində uğurlar arzuladı. Hamı əl çaldı. Mən elə bildim ki, iclas sona yetir. Amma sən demə iclasın rəsmi hissəsi sona çatmış. Melnikovla Saday müəllim səhnədən endilər. Hərbiçilər bir göz qırpmında səhnədəki stol stulları yığışdırdılar. Sən demə Zaqafqaziya Hərbi dairəsinin xoş gündə öz komandirlərini tək qoymayıblar... Konsert başladı, nə başladı. Hərbiçilər oxuyur, hərbi orkestr çalır, xor müxtəlif marşlar ifa edir... Nəhayət qızlardan ibarət rəqs qrupunu səhnəyə dəvət edirlər. Yaraşlıq, cəlbədiç, üzü gülər, bütün salona təbəssüm paylayan dörd qız səhnədədir. Hamısı eyninə dar köynək, qız, qırqın etiketli rəqs paltarı geyinmişdi. Həm oxuyur, həm də rəqs edirdilər. Çox cəldirdilər, hərəkətləri elastikdir. Rəqsin ritminə uyğun dövrə vurarkən qırqın, qen donlarının etiketləri bir anlıq yana acılır... Bədən quruluşları da, rəqsləri də gözəldir... Bu qızlardan biri, sarışın, ala göz, do daqları albaliya bənzəyən qız, o biri qızlardan daha gözəl görünürdü mənə. Zalımın qızı o qədər gözəl, o qədər xoş simalı idi ki, gözlərimi ondan çəke bilmirdim. Bütün varlığımıza qəribə, ilıq, bu vaxta qədər duymadığım xoş bir hissə hakim kəsilmişdi və ilk dəfə qarşılaşdığım bu şirin, əsrarəngiz hissənin nə olduğunu bilmirdim. Mənəm bu sarışın gözələ elə diqqətlə, heyranlıqla baxdığım qız da hissə eləmişdi... O qeyri-adi gözəlliyi, sehrlilə gözlləri ilə sözün həqiqi mənasında mənə əfsunlamışdı. O da səhnədən mənə baxır, işvə dolu gözlərini gözlərimdən çəkirdi... Mən sehirlənmiş kimi idim... Hər şeyi, dərindən qaşmağımı da, səhər bu əməlimə görə sinif rəhbərim tərəfindən bəlkə döyülməyimi də, dərindən qaçdığımı bilsə atamın mənə necə qəzəblənəcəyini də... tamamilə unutmuşdum... Qız isə baxışları ilə mənə elə xoş hissələr yaşadırdı ki... Və bu vaxt az qala ağılım başımdan alan bir hadisə baş verdi; Sarışın rus gözəli səhnədən mənə göz vurdu. Və göz vurarkən cingiltili gülüşlə gülümsədi də... Mən tam əmin idim ki, onun gülüşünü o salonda məndən başqa kimsə eşitmədi, görmədi... O məxsusi mənə görə, mənəm könlümü xoş etmək üçün gülümsəmişdi. Bu hadisə o qədər gözəllənmiş baş verdi ki... Allaha şükür ki, həyacandan özüm-dən gedib döşəməyə yıxılmadım... Rəqs bitdi. Alqışlar... Və qızlar eyni anda hər iki əllərini dodaqlarında birləşdirib sonra zərif əllərini salona, onları alqışlayan tamaşaçılara sarı uzatdılar, yəni səhnədən salona öpüşlər gön-

dərdilər. Dodağının nəmi hələ də barmaqlarının ucunda quramamış olan sarışın rus gözəli, göyercinə bənzəyən əllərini konkret olaraq mənə doğru uzatmışdı. Buna mənəm zərrə qədər də olsun şübhəm yox idi...

Nəhayət qızlar səhnəni tərk etdilər. Səhnəyə yenidən xor əldi. Ağılıma heç nə batmırdı. Bütün fikrim o rus qızının yanında idi. Hətta səhnədə xor oxuyanda bayıra çıxmaq istədim. Heç nədən xəbəri olmayan (xəbəri olsaydı bəlkə bayıra çıxmağıma kömək edərdi) Əlifağa dayı qoymadı:

-Konsertin bitməsinə az qalıb, bir az da döz- dedi.

Əlifağa dayı mənəm halımı nə bilirdi ki... Konsert isə uzandıqca uzanırdı (bəlkə də mənə uzun gəlirdi).

Bir əsgər rus dilində şeir deyirdi. Əlqərəz, nə başınızı ağrıdım, nəhayət konsert bitdi.

Mən özümü foyeyə atdım. Qarışıqlıq idi. Salonu tərk edənlər, ora-bura qaçışan hərbiçilər. Gözüm o sarışın rus gözəlini axtarırdı. Ona nə deyəcəyimi əslində heç bilmirdim də... Amma axtarırdım. Məndən azı 5-6 yaş böyük olan, bəlkə də səhnədən mənə sadəcə əylənən, şıltaq zarafat edən, yaxud da əksinə, ürəyimə necə od saldığından məmnun qalan, ona qarşı ürəyimdə baş qaldıran ilahi hissdən təsirlənən və bu hesaba da mənə həmin ilahi hissələri yaşadan o rus gözəlini görməyi elə arzlayırdım ki... Kaş onu tapa biləydim. O gülüşlə, o xoş təbəssümlə kaş bir dəfə də mənə baxaydı... Lütf eləyib mənə bir göz də vura yadı.

Amma o qız yox idi. Ümumiyyətlə, rəqqas qızların heç biri yox idi.

Sonradan biləcəkdik: Onlar rəqs nömrələrini bitirib gəldikləri maşınla iclasın sonunu gözləmədən geri qayıtmışdılar.

Amma o vaxt bunun fərqi deyildi. Uşanmadan, yorulmadan Mədəniyyət Sarayının künc bucağını axtarırdım. Neçə dəfə Mədəniyyət Sarayının həyətinə düşdüm. Bir-bir maşınların pəncərəsindən içəri baxdım. Hətta birtəhər imkan edib "Çayka"ya da nəzər saldım. Qız elə bil əppəy olub göyə çəkilmişdi... General-polkovnik Pavel Vasilyeviç Melnikov "Çayka"sına minib getdi. Sonra axırıncı adamlar da dağılışdılar. Mədəniyyət sarayının qarşısında bir nəfər də olsa innicini qalmadı. Sonra da qəfil yağıc başlandı. Əvvəl narın yağdı. Sonra leysana çevrildi. Mən isə leysan yağışın altında, Mədəniyyət Sarayının qarşısında dayanıb möcüzə gözləyirdim.

Möcüzə isə baş vermədi. ...İndi o vaxtdan 52 il vaxt keçir. İndi məndən soruşsalar ki, VIII çağırış SSRİ Ali Sovetinə Salyandan (demək həm də Neftçaladan) mərhum Qüdrət Səmədovun yerinə deputat seçilmiş Zaqafqaziya Hərbi dairəsinin komandanı, general-polkovnik Pavel Vasilyeviç Melnikovun sənə (13 yaşlı uşağa) bir xeyri dəydimi?

Cavab verərdim: Hə, xeyri dəydi. Soruşsalar hansı xeyri nəzərdə tutursan? Cavab verərdim ki, Pavel Vasilyeviçin hesabına ömrümdə ilk dəfə general (özü də adi general yox, general-polkovnik) gördüm.

İkincisi, o generalın hesabına ömrümdə ilk dəfə "Çayka" avtomobili gördüm ki, rayondakı o vaxtki tay-tuşlarımız bəlkə də 99 faizi ömürlərində "Çayka" görməmişdilər. Amma həmin uşaqlar həmişə "Çayka" görməyi arzulayırdılar.

Üçüncüsü və ən ümduəsi, gözəl bir rus qızı öz sehrlilə təbəssümü, göz vurması və göyərçin əllərini barmaqları ucunda 13 yaşlı bir yeniyetməyə öpüşlər göndərməklə o 13 yaşlı yeniyetməyə, yəni mənə ömrümün o vaxta qədər duymadığım ən bəxtəvər, xoş, unudulmaz anlarını yaşadı.

Qaldı, yaşadığım şəhərin yaşlı sakinlərinə bir xeyri dəydimi o deputat generalın?

Bax, bu suala cavab vermək bir qədər qəliz məsələdir.

Neftçala şəhəri
11 may 2024.